

HEGEDÛS IMRE JÁNOS
A befejezetlen interjú
 In memoriam Beke György

Ha jól emlékszem, híres, ország-világ járó zöld Skodájával érkezett Beke György Bécsbe valamikor a kilencvenes évek elején, korpulens alakja ellenére sebbel-lobbal, önmaga körül szelet kavarva viharzott be a lakásunkba, s éppen csak lezökkentette óriási aktatáskáját a karosszék mellé, ahol hellyel kínáltam, már szegezte is nekem az első kérdést, hisz interjút készíteni jött: „*Mit keres egy székelő Bécsben?*”

Ne siessük el a dolgot, mondtam zavaromban, talán kóstoljuk meg először ezt a burgenlandi rizlinget, nem is olyan rég magyar föld volt az, ahol szőlővesszeje „nekárt csepegettet”; köztudott, hogy nemcsak tűzbe hoz a jó bor, hanem töprengésre is késztet, idézik is unos-untalan a jó öreg latin közmondást: „*In vino veritas.*”

De nem a rizlingtől borult fel a szekerekünk, s hagytuk félbe az interjút, hanem a Bécsi Magyar Iskola miatt. Mikor megtudta, hogy még aznap óráim lesznek ebben szép nevű, de csak hétvégeken működő intézetben (szombat volt a tanítási nap), összeseperte papírjait, s már robogtunk is az Urániába, ahol az oktatás folyt. Úgy lépett be a tanterembe, ahogyan egykoron Gárdonyi Géza léphetett, derűje, humora, legendás kedvessége ráragadt a gyermekekre, s önfeledten, minden módszertani, didaktikai szabályt felrúgva beszélgettünk népszokásokról, történelemről, földrajzról, közmondásokat idéztünk, gyermekmondókákat szavaltunk, hajdani s jelenkori játékokat adtunk elő. Medvelépésekkel körtáncunkban is részt vett, kurjantásokat tanított, de módfelett elámult, elérzékenyült, amikor Hámos Gergely nagycsoportos tanítványunk (Tisza István-ivadék) elszavalta Dsida Jenő *Psalmus Hungaricus*-át. Ez éppen kapóra jött neki, kérdezte, tudjuk-e, hogy ez a fiatal zseni, Dsida Jenő fedezte föl a Keleti Újságban a csángó költőt, Lakatos Demetert, aki a *Halotti Beszéd* és az *Ómagyar Mária-siralom* nemes veretű, ódon nyelvét használta a legkeletibb végeken, Moldvában, Szabófalván, de megírta egyik versében, hogy országa, nemzete, hazája napnyugaton van, idézte rögvést az irodalmi köztudatban élő sorokat: „*Ott vagyon a mi országunk, / Tudd meg jól, / Ott hol a nap minden este / Leszentül.*”

De aztán hamar szóba került az anyanyelv, a nyelvhelyesség, a kétnyelvűség kérdése is: élet a diaszpórában, idegen nyelvi közegben, a beilleszkedés, az asszimilációt késleltető fékrendszerek.

Hallottátok-e híret Szabófalvának – kérdezte a gyermekektől? Aki Ausztriában meg akar maradni magyar-nak, annak erről a faluról tudnia kell, mert a magyar élettér – a szállóige Kányádi Sándortól származik – Szabófalvától Los Angelesig tart. Egyik fontos közbeeső állomás éppen Bécs, ahol mindig éltek magyarok.

Elemében volt. Híres erdélyi barangolásainak is ez volt legfontosabb témája, a megmaradás: megmaradni embernek, magyarnak. Percek alatt kedves „Gyuri bácsi” lett a híres íróból, egymást túlkiabálva mondták el a zömmel Erdélyből, Felvidékről, Délvidékről származó gyerekek, hogy élnek ebben a soknépű világvárosban, milyen az iskola, mivel küszködnek a szülők, milyenek a kurd, török, kambodzsai vagy elvétve éppen osztrák szomszédok.

(A Duna televízióban láttuk, ugyanilyen közvetlenséggel járta végig Beke György Erdővidék peremén, Apácán és Felsőrákoson az iskola tantermeit, vett részt a falu egyedülálló népszokásán, a kakaslövésen, s csillogtatta meg nem mindennapi néprajztudását.)

Az iskolából a bécsi jezsuitákhoz mentünk a Szolgálat szerkesztőségébe (jelenleg Távlatok címen jelenik meg Budapesten), jó katolikusként a II. vatikáni zsinatról kérdezősködött, annak áldásos következményeiről, az anyanyelvi miséről, az új evangelizációról, az ökumenizmusról, a római katolikus egyház szemléletváltásáról, a *Lumen Gentium* konstitúcióról, a világiak szerepéről és – ezzel mindenkit megdöbbsentett – Lefebre francia érsek makacs ellenállásáról, aki szerint – Beke György a jegyzetfüzetéből idézte – „*ez volt ennek a századnak, sőt valamennyi századnak a legnagyobb szerencsétlensége az egyház alapítása óta.*” Már mint a II. vatikáni zsinat, amelyet alaptéziseiben támadott meg Lefebre *Megfosztották Őt trónjától* című hírhedt munkájában.

Kemény szavak, a garabonciás gall püspök-érsek nem kis fejfájást okozott a Szentszéknek, kapkodták is fejüket Bécsben a bölcs, okos jezsuita atyák: honnan tud minderről ez az Erdélyből vagy Budapestről ideszalajsztott garabonciás pennakoptató? Ráadásaként Suenens belga bíborost, Brüsszel érsekét is citálta: a zsinaton a püspökök elveszítették „*személyazonossági igazolványukat*”. Hogy értelmezhető ez a metaforikus megfogalmazás?

De nem időzött tovább a világegyház dogmatikai kérdéseinél, mert elsősorban a moldvai csángóság sorsa érdekelte, erről záporoztak tovább a kérdései: Miért van szüksége feltétlenül a Vatikánnak és a Szentszéknek román katolikusokra? A magyar katolikusok nem jók a Szentatyának? Miért nem hajlandó engedélyezni a moldvai csángóknak is magyar papképzést Gyulafehérvárott? Miért képeznek janicsárokat nekik Jászvásáron? Kit kép-

visel Bukarestben a magyargyűlölő római katolikus érsek, Ioan Robu? S ha már van püspöksége a román fővárosnak, miért nincs a felvidéki magyarságnak? Rejtett, titkos pánszláv szellem lengi be a Vatikánt?

Ő sem tudta pontosan, hány cikket, tanulmányt írt a moldvai csángók érdekében. A *Csángó pasió* (1988) volt legnagyobb „bűne”, azt nem bocsátotta meg neki soha az ortodox, bolsevista román rezsim, azért a magyar népcsoportért harcolt legtöbbet, amelyért Csokonai sóhajtott fel még a XVIII. században (*Marosvásárhelyi gondolatok*), amelyért Domokos Pál Péter, Kallós Zoltán (a névsor végtelen!) áldozta élete minden energiáját.

Kimerülten hagytuk el a szerkesztőséget, kikapcsolódásképpen városnézésre adtuk a fejünket, a kincstárba, múzeumokba mentünk, de tovább surrogott az a belső magnószalag, amely egy pillanatra sem állt meg benne, a nemzetféltés, a magyar kultúra entitásának, a magyar identitás megőrzésének ígéit zengte megállíthatatlanul.

A Bocskai korona érdekelt és a nagyszentmiklósi kincs, a Mária Terézia szoborcsoport magyar figurája, a Hofburg főépületének párkányán álló magyar vitéz szobra, a Stephansdom magyar emlékei, Széchenyi szülőháza, az Ágoston rendiek temploma, ahol Kányádi hallgatta a *Requiemet*, és írta meg az élmény hatására a *Halottak napja Bécsben* nagyszabású poémáját.

Libényi János, a magányos lázadó került szóba, aki sikertelen merénnyel akarta megbosszulni az aradi tizenhárom mártírhalálát 1853-ban. Megnéztük a Votivkirchét. Azért emelték a Ringen ezt az újjóítikus templomot, mert életben maradt a zsarnok. Megsarcolták a Monarchia minden népét, amíg összegyűlt a pénz a hatalmas építkezésre.

Az volt az érzésem, mindent tud.

Nem szűnt meg háborogni, bármelyik történelmi emlék előtt álltunk!

Még a kiegyezést is elvetette.

Miért kötött békét a Habsburgokkal Bocskai István jelentős katonai erőfölénye ellenére? Miért nem akart sem ő, sem Bethlen Gábor magyar királyi dinasztiát alapítani, mint a Hunyadiak? Látszatintézkedések ellenére soha semmi jót nem lehetett várni ettől a dinasztiától. Hatalmas tévedés volt, szomszédaink akkor fordultak véglegesen ellenünk, Trianont készítette elő a magyar politika, amikor megkoronázták Ferenc Józsefet 1867-ben. Becsületes álmodozó volt Deák Ferenc, hatalmas hibát követett el, Kosuthnak volt igaza: „*a kétféjű sas lesz az a máglya, amelyen Magyarországot elégetik.*” 1920. június 4-én ez bekövetkezett! Látod, öregem, lábaid előtt hever a sok téma. Ráadásul kiváló előadók, tudósok, írók, költők látogatják az osztrák fővárost. Miért nem készítesz egy ropegős kötetet, egy jó interjúorozatot *Bécsi beszélgetések* címen? (Tanácsára készült is jó néhány, de a kötetig nem jutottam

el.) Tudjátok ti, bécsi magyarok, kik voltak a híres testőr-írók közül erdélyiek? Bessenyei legjobb barátja Barcsay Ábrahám Piskiben született, ott, ahol Bem, a vizaknai csatavesztés után még meg tudta verni Puchner hadait. Tudjátok, hogy a magyar nyelv védelmében éppen itt, Bécsben született a legszebb röpirat, s írója nem más, mint az erdélyi Báróczi Sándor? Mondd, hogy tudták a kommunista vezérek elkótyavetyélni a Bécsi Magyar Testőrök palotáját? Potom áron eladták az osztrák államnak! Itt volna a helye a *Collegium Hungaricum*nak! Mit tudnak az osztrákok Hadik Andrásról? Azt hallottam, fogalmuk sincs arról, hogy magyar származású volt, ő telepítette le a csángókat Bukovinába, falut is neveztek el róla. Minden tisztelem az osztrák népé, de a történészek itt sem jártak mindig egyenes úton, különösen 1848 megítélésében. Nem voltak akkora történelemhamisítók, mint a románok, de a szabadságmozgalmak véres eltiprását dicső csatáknak, hősi győzelmeknek nevezik. Itt is ver, titeket is sújt a régi magyar átok? Mekkora a széthúzás? Miért dühöng akkora ellentét a bennszülött burgenlandi magyarok és a bevándorolt bécsiek között? Milyen arányban vesznek rész a bécsi magyarok a közösségi életben? Igaz, hogy alig tíz-tizenöt százaléuk? Igaz, hogy a legtöbben, főleg a székelyek, elzárkóznak a közélettől, s csak az egzisztencia, a meggazdagodás érdekli őket? Csak Mammon istenének áldoznak? Igaz, hogy legtöbbet megront a jólét, és éppen amiatt olvadnak be sokkal gyorsabban, mint más diaszpórákban? Beilleszkedésnek nevezik errefelé az asszimilációt. Lehet legalább késleltetni azt? Haza kell települni, öregem, ez az egyetlen módja a megmaradásnak.

Érdekelt a *Bécsi Napló*, ez a kéthavonta megjelenő újság, hiányolta abból az irodalmi rangú publicisztikát, hisz a híradással gyér megjelenése miatt megkésik, tehát irodalmibbá kellene tenni a lapot. Történelmi szerepét elismerte, mert azt írták meg a kommunista érában, ami tilos volt otthon, Magyarországon.

Fejfájdító témák, ezeket már otthon vitattuk meg. Derűs mosolya mögött ott bujkált a vigyázó értelem, az árgus figyelem, nem lehetett kitérő válaszokat adni neki.

Bizony, személyes ellentétek szülik a viszályt, akár csak más tájakon, ráadásul az osztrák kancelláriai hivataltól kapott anyagi támogatás is elegendő konc a marakodásra. (Azóta elismerték a bécsi magyar népcsoportot, ami valamiképp enyhített a bajon.)

2007. január 22-én délelőtt tizenegy órára rendelt magához Pesten, a Dózsa György úti lakásába, hogy megbeszéljük Benedek Elek-monográfiámról írott recenziója részleteit.

Elmaradt a beszélgetés, január huszadika éjjelén átköltözött az örökkévalóságba. De csak a mulandó test

boltíve omlott be, életműve jussán ott van ō Orbán Balázs, Tamási Áron, Dsida Jenő (lelkületében rá hasonlított a leginkább!), Kemény János, Sütő András társaságában, és én folytatom vele a végtelen párbeszédet, tovább surrog a magnó, hol én kérdezek tőle, hol ō faggat úgy, hogy belelendül, rövid előadást rögtönöz, szenvedély ragadja magával, aztán lehiggad, bölcsen, okosan érvel, s mondja, mondja a nemzetért, hazáért, szülőfö-

dért, egyedülállóan szép magyar nyelvünkért a mindenkori felelős értelmiség igéit és zsoldárait.

Most már csak ez a hangtalan, néma magánbeszélgetés adatik meg számomra, de ez a végtelen interjú nem szûnik meg, megszakíthatatlanul folyik tovább, s hallom a biztatását: „*Ne félj, Jánosom, nem hagyunk magadra második emigrációd új színhelyén, ebben a nagyvárosi sivatagban sem.*”

FECSKE CSABA

Akik elmentek

*megsárgult fotóknál nem többek ōk
félresikerült mosollyal kiválva
a háttérből mely önmagát kínálta
a felvételhez kattintás előtt*

*de hát mit is látok én hûlt helyük
homályos faltjait létük hamuját
mintha alagút mely hegy alatt fut át
itt érne véget világít szemük*

*arcukra dobva egy kis fénynyalábot
ki tudja túlsó vége hol van
ama alagútnak hova jut át ott*

*a száműzött innen távozóban
mint láthatatlan lék elnyelte mindet
miként majd minket is egy vad tekintet*

Séta

*gyakorlod magad könnyű séta
a parkban árnyékot vetni
nem esik nehezedre
nyakszirted dözsöl a délelőtt
aranyában csillogó szemekkel
ebek üzenik micsoda érték
a boldogság bölcs vagy és tudod
minden állítás kételkednivaló a sétány
nem minden kavicsa fénylik
zöld a fű susog a lomb ám nem
fenéig tejfel a nyár a füttyére
tekeredett rigó szívéen végigfut a hideg
jégszilánkként csillan meg szeme
hitvány kis percekből rakódik össze
valami közhelyszerű ismeretlen
mégis unalomig megszokott*